

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ИЗЛАЗИ :

1. и 16. сваког
месеца.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :

Милан Ст. Марковић
ПРАВОЗАСТУПНИК

УРЕДНИШТВО :

Дубровачка улица
број 18.

О ВРЕДНОСТИМА У РОБИ

Оскудица у законским одредбама. — Општи карактер код модерних проналазака. — Кредит у роби. — Пренос власништва у покретним стварима. Традиција. Фактура. — Дејство предаје. — Продаја робе, која се налази на другом месту од продајног. — Фактура на доносиоца, или по наредби. — Правознаство, трговачки обичај. — Наредбе за предају одредба по наредби. — Сравњење с меницом. — Промет товарног писма. — Спроводница. — На одређено лице, на доносиоца, по наредби. — Пренос. — Пренос по основу залогe или оставе.

Одредбе законске по овоме предмету врло су оскудне и цела се ова материја поглавито опредељује по трговачком обичају.

Није ово искључиво мана нашег законодавства. И само француско законодавство има врло мршаве и непотпуне одредбе по овом предмету, јер и у његовом трговачком законуку опажа се ова празнина. У француском трговачком законуку помиње се само са неколико речи *фактура*¹⁾, и то само у погледу доказа, који се односе на куповину и продају (чл. 109.), а ништа о роби која се продаје путем товарног листа или спроводнице. — *О наредбама за предају* ни једне речи. — *О товарном листу и спроводници* одредбе су и сувише непотпуне, да би могле сасвим изостати овакве какве су.

Овим се да лако објаснити, за што се налази ова празнина и у нашем трговачком законуку, кад се има на уму, да је наш трговачки законик само скраћен извод француског трговачког законика.

1) De Droit commercial. C. Lyon - Caën & L. Renaul p. 265. n. 391.

А што се тиче законодавства Велике Британије, то је већ опште позната ствар, да је енглески народ врло мало брз на унификацији својих закона, и да се поглавито управља по обичајном праву.

Потреба трговине изазвала је сама по себи стварање еспапница-вараната, а тежња јој је била, да постигне циљ, којим би увукла у саобраћај и саму робу, те тиме да је стави у покрет и увуче у саобраћај, али у исто време при томе, да је не пренаша с места на место.

Некада су трговачки ефекти претпостављали као неминовно потребно извесну новчану суму, а сама покретност није могла бити тај њихов предмет.

Сваки уговор о размени сматрао се као новчани уговор (*pecuniarius contractus*); уговорне стране биле су под теретом давања неке новчане суме (*in hoc contractu, ex parte utriusque contrahentis venit pecunia*). Питање је дакле само о новцу било (*certum est in arte de qua agimus et per contractum quem examinavimus nihil aliud nisi pecunias in contractu cambii deductas*).

Време је одлучно тражило да се створи кредит у роби. Време је дошло било, да се новчаним вредностима придружи и вредност у роби. И тако се тим путем најпосле дошло до стварања товарних листова и спроводница, који имају за предмет пренос власништва ствари, као и код новчаних ефеката.

Трговачки је обичај даље створио у истом циљу фактуру и наредбу за предају.

Еспапнице-варанти дошли су да освештају улогу вредности у роби, и да означе њино место, које им припада у трговачком праву.

Меница као и упутница по наредби или чек стварају односе између лица. Вредности у роби на против претпостављају искључиво односе између лица и ствари. Ми управ имамо код ових вредности у роби, тако рећи, кредит у роби на место личног кредита. Самим писменим преноси се власништво са телесном покретношћу.

Но истина је и то, да се код чекова као и код менице пренашањем преноси и власништво на покриће. Али код менице постоји покриће само до рока; и треба напоменути, да ово покриће код новчаних вредности остаје искључиво, у далеко великом броју случајева, својина било трасанта било трасата. У кратко узевши, промет

се поглавито врши преносом бестелесних права, а само као споредно, у извесним случајима, с преносом покрића.

Вредности у роби на против почивају искључиво и апсолутно на даном покрићу, које се даје у моменту кад се ствара писмено, и промет с овим вредностима има као искључиво предмет, да с преносом писмена пренаша и само покриће.

За то су вредности у роби чврсто везане за дано у напред покриће у свима случајевима, те из тога што њихов промет има за предмет пренос телесних добара, излази као неминовно, да се оне морају опредељавати по одредбама, које важе за пренос покретног власништва.

Сва модерна законодавства, узимајући човека као господара над материјом, објавила су и поставила начело, да се власништво ствари преноси самом вољом solo consensu (§. 289. грађ. зак.). И тако има случајева при којима сама воља не може да буде пуноважна: Кад сама предаја није извршена, која важи као есенцијално начело за пренос ствари, онда то не може да поништи сав значај једној стварној предаји, њеној материјалној државини. Закон не би могао одрицати легитимност претензија купчевих, јер би овај имао право да рече ранијем неком купцу: „мене се не тиче вапа куповина, кад нема ничега по чему би се она знала по спољним знацима, мени је ствар продата, ја је имам у рукама: што нисте одмах тражили испуњење вапше погодбе.“

И заиста, закон се не може ни старати код предмета, који се могу пренашати с места на место, те да прописује држање књига за пренос, као што је то увео код непокретних добара. Права трећих лица морају остати неповређена (§. 225. грађ. зак.).

Оваква су начела освештана и по нашем праву. Одлучан утицај има у даном случају предаја. Трговачки законик задахнут је још више овим системом правичности и здравог разума.

Сад да пређемо на *фактуру*.

Као што се држи, фактура је било прво оруђе, најпростији и најприроднији начин, по коме се врши пренос робе.

Обичај, који у трговачким пословима вреди као и закон, није се устезао допустити, да се даља препродаја врши помоћу фактуре, било *предојом* из руке у руку,

било пренашањем путем преноса. Да ли се тиме хоће да каже, да трговац, који би купио извесну количину робе, да ће бити осигуран, према трећим, самим пријемом фактуре? Ако пре, но што би овај добио робу у руке, њен продавац *прода* и *преда* ту исту ствар неком трећем, да ли ће он ипак бити у јачем праву од овог трећег? Без сумње, не; купац остаје, док робу не прими, под губитком за њега, а у корист овог другог, који је робу и примио.

Претпоставимо ово, да је Павле, купац Петров, пре-продао робу Јовану и дао му фактуру, па пао под стедиште: Петар ће имати право да робу задржи, и неће допустити, да му се роба одузима, осим ако се исплати погођена цена. Јован ће бити дакле дужан, да исплати ову цену, а ако би вишка било, онда овај ономе, коме би Павле имао давати. Ако би се роба налазила у њиховом домаћају, онда би купци били дужни да изврше обрачун за мањак, пошто би један другом непосредно предали робу.

Но трговац се обвезе, да купцу робу преда на другом месту од продајног, на пример, она се налази код продавчевог комисионера, који живи у другој вароши. Ако, у томе случају, први купац падне под стедиште, то неће ни у колико сметати другом купцу: признаје се, да је извршена предаја ствари, кад је предата фактура, јер се предаја ове робе и не може извршити непосредно, и сматра се да је предата у моменту, кад је уговор закључен, нарочито кад је продавац предао робу и *наредио предају* преко свога комисионера трећем купцу у поштену намери.

Под овим ограничењем са свим је тачно рећи: „фактура врши дужност менице, са тим преимућством, што је провизија или покриће увек дано“.¹⁾

Фактура може гласити и на *доносиоца* или бити снабдевана са *одредбом по наредби*. Обичај допушта, да је свака предаја фактуре, и ако она неби гласила ни по наредби ни на доносиоца, довољна за пренос на треће лице, јер се својном писмена пренаша и својина ефекта или робе, коју оно представља.

¹⁾ Delamarre et Le Poitouin. — Traité de droit Commercial T. I. p. 264.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

То је са свим тако. Али изгледа да *одредба по наредби* једном формално стављена, мора сачувати своја дејства, која има по општем праву. Да видимо. Петар је продао робу Павлу, било која се налази у месту где је продаја закључена, било да је изван тога места, давни му фактуру *по наредби*. Павле препрода исту робу Јовану и преда му фактуру. Павле падне под стечај Петар неће више моћи по општем праву саобразно у материји о трговачким ефектима бранити се изузећима, која он лично има према Павлу; он се неће моћи бранити тиме, што Павле није исплатио цену, но ће примити од Јована уговорену суму, коју је овај последњи закључио са Павлом.

Но што се тиче куповине и продаје робе, било да је она на месту саме продаје или ван њега, трговина је створила друго оруђе за циркулацију, на које се правилно примењују општа начела при трговачким пословима. О овоме ћемо сад узети да говоримо, а то је о *наредбама за предају*.

Продаја закључена с *предајом*, даје трговини једно средство, којим се роба може врло брзо у саобраћају да креће.

Павле је купио извесну робу од Петра; он је препрода Јовану не примивши робу у своје руке путем предаје. У место сад да је Павле пренеси у своје магацине, па по том да је из њих издаје Јовану, Павле изда *наредбу за предају* са овом садржином од прилике: „Молим Петра да преда Јовану робу, коју он има мени да преда. рачун измирен. — Павле“.

Довде не може бити никакве сметње за предају. Али, ако пре предаје Павле падне под стечај, онда у томе случају не би било правично, да Петар претрпи штету, и он је у праву да робу задржи, сем случаја, ако му Јован измири погођену цену, коју је Павле с Петром уговорио, пошто писмено, које је Павле издао и на њему ставио *одредбу по наредби*, не мења положај Петров. Овде нема разлога рушити опште освештано начело: Петар је само уговорио с Павлом; стечај је овог ненадно дошло, ствар се враћа до потпуног измирења цене.

Али, са свим друкчије стоји ствар, ако постоји *пренос*, који мења личне односе између Петра и Павла, што је апсолутно обвезно за трећа лица. Претпоставимо, да

је Павле, на чијој се диспозицији налази роба код Петра, његовом продавцу или његовом комисионеру, издао наредбу за предају овакве садржине: „Молим Петра да преда Јовану или по његовој наредби“. Јован даље препрода исту робу; преда своме купцу то писмено, но предходно стави на истом мало ниже ово: „А за мене предајте Филипу“. По томе падне Јован под стечај. Хоће ли се Петар моћи бранити и противити предаји робе? Заиста не.

Стављањем одредбе но наредби, карактер трговачког ефекта изражава се у писмену. Пр даја је свршен чин бар што се тиче Павла, и овај се не може позивати у одбрану ни на један законски пропис. Овде неће бити уговорна цена, коју су закључили између себе Јован и Петар, која би се могла тражити за пр дату робу, већ продајна цена, која је уговорена с Филипом.

Овде се могу још боље сразнити наредбе за предају са меницом у погледу циркулације фактура. Чак се може на неки општи начин рећи, да су наредбе за предају: „у трговини с робом оно, што је меница у трговини с новцем“.¹⁾

Прешавши у овом летимичном прегледу вредности у роби, ми смо видели да се оне опредељују час по општем, час по трговачком, а час по обичајном праву. Сада ћемо да проговоримо нешто о *товарном листу* и *спроводници*.

Спроводница — товарни лист је акт, којим пошиљаоц и капетан брода утврђују, да је роба вазоварена на лађу, и услове за њен пренос.

Овај акт поглавито служи за то, да се њиме потврди уговор о преносу, а може уједно послужити и за циркулацију робе. Јер се роба налази на сигурном месту и у сигурним рукама: именовано лице на товарном листу може робу подићи кад приспе брод.

Ако дакле за време, док је роба на путу, власник њен хоће да је прода, он ће пренос на купца учинити на засебном акту. Купац снабдевен овим, постаје власник товарног листа; искључујући свако друго лице примиће од капетана робу.

¹⁾ Delamarre et Le Poitoin T. V. p. 165.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIBRS

Овде дакле нема ни мало бојазни од трећих лица, пошто се роба налази на чувању код капетана брода.

Шта ће бити у томе случају, ако за време пловидбе купац уступљен товарни лист даље препрода и пренесе на треће лице, па по томе падне под стечај?

Опозивању неће бити места, ако је роба препродана пре доласка без намере за превару, и ако се на фактури, товарном листу или спроводници подписао пошиљаоц.

Само под овим двојним условом може се издати роба куцу: 1., Кад је фактура пренесена заједно са товарним листом; 2., Кад је оба ова акта потписао пошиљаоц.

Ми смо до сада узимали у претпоставци, да товарни лист гласи на *одређено лице*. По ово писмено може бити преношљиво и брзим путем *саобраћаја*. Оно може гласити и *по наредби и на доносиоца*.

Сваки товарни лист, као и свака фактура могу се преносити; услови су за пренос ови:

Ако је товарни лист на *одређено лице*, требаће акт посебан.

Ако ја товарни лист *по наредби*, морају се испунити услови, који се траже за пренос.

Оба ова писмена представљају вредност ва њима означену, а из тога излази, да се могу давати у залогу или у депо, ва пошто су ови уговори стварни, они захтевају и ефективну државину робе и да је у рукама залогопримца или депозитера.

(Свршиће се)

ТАЈНА У ГРАНИЦАМА ЛЕКАРСКЕ ПРАКСЕ*)

Појам званичне или службене тајне, објашњује одредба §. 14. закона о чиновницима грађанског реда. У њен обим долази све што чиновник сазна у *званичном положају*, откриће чега могло би да осујети успех државне

*) Белешка о *дужности лекаревој за чување тајне* („Бранич“ бр. 14 стр. 507) обратила је пажњу на ову тему, која је код нас већ третирана. Због њене стручне важности, ми прештампавамо, по одобрењу г. писца, овај чланак, који је публикован 1895. у једном политичком листу, те с тога и није допр'о у шире правничке кругове.

Уредн.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

службе, или би иначе штетно било *по државу и њене интересе или за појед-не.*

Чување тајне предохрана је дакле од *штете*, под којом треба разумети, осем материјалног оштећења које се може да процени новцем, и сваки неуспех на пољу задатака државне службе; као и сваку појаву моралног губитка, на штету личног угледа или породичне части (§. 800. грађанског законика).

Обвеза чувања тајне, простире се и на лекаре, као и на свештена и монашка лица, у кругу њихових полова званичног карактера.

Одредба §. 282. казног законика о забрани издавања званичне тајне, важи за свештена и монашка лица као апсолутно правило без изузетка. У кривичним делима не могу се они као сведоци ни испитивати (тачка 1. §. 91. казн. судског поступка). У грађанским питањима такође; и ако су погрешно саслушани, њихова сведочења не важи (други став §. 220. грађ. суд. поступка). Ова сталешка искљученост од опште грађанске обавезе сведочења, правда се религиозном или боље речи каноничком природом свештеничког позива, који као светиња или као израз божанске моћи остаје изван друштвене оцене и употребе.

Однос лекара према званичној тајни сасвим је друге природе; и зато законом ограничење има за њих само своју релативну вредност. Знање и у опште стручна способност лекара, у служби закона, посвећена је раду у разноврсним одношајима, које из државних или приватних интереса треба више пута јавно констатовати. *Лекари дакле и могу сведочити, и треба да сведоче.*

По поменутој одредби §. 282. казн. зак. у категорију тајне улази све што је лекарима *откривено* и *саопштено* у делокругу њихова звања или занимања; као и оно, што су сами сазнали по својој струци лечења или по свом звању. У сваком случају реч је дакле о тајнама, у које су лекари посвећени вршењем својих службених позива, у конкретном случају потребе.

Као влашћу признати органи за одржање народног здравља, лекари служе под дисциплином државне службе по закону о лекарима, односно закону о чиновницима грађанског реда. Ово важи без разликовања, био лекар у државној служби или у приватној пракси. Законски услови о чувању званичне тајне, обвезани су за њих

као и за остале цивилне чиновнике у законом одређеним границама. На овој дакле изједначеној основици службене исповести, долазимо у решењу покренутог питања до следећих закључака :

а. У *приватном одношају* лекари остају безусловно под обвезом § 282. казн. законика, т. ј. не смеју *приватно* да обелодаве никакву службену тајну ни грађанске ни кривичне природе, сазнали је поверењем или сопственим научним открићем и т. д. Једини изузетак ван граница ћутања по дужности, био би случај §. 51. казн. законика, кад је по својој компликацији тајна везана за злочина или преступна дела, која у општем интересу треба објавити без розива. И

б. На *позиве власти*, лекари могу да сведоче о свакој тајни и у грађанским и у кривичним питањима, *али само по добивеној дозволи* (§§. 14. и 15. зак. о чинов. грађ. реда ; §. 220. грађ. судског поступка, и § 91. казн. суд. поступка). У овом случају јавља се акат лекарске сведочење као формално дозвољена правна радња, под контролом државне власти.

Дужност сведочења не стоји у опреци са заветовањем или заклетвом, коју лекари полажу о промовацији на универзитетима, под обвезом да не одају тајне. Као случај оправданог изузећа, који разрешује лекаре од дане заклетве у *јавном интересу*, њихова сведочења није ни неморална појава злоупотребљеног поверења. Развиконом правне науке у овом столећу, доказна система грађанског и казног судског поступка обogaћена је нарочитом партијом изналажења истине — *вештацима*. У реду ових, стоје лекари на веома угледном месту, због чисто позитивних резултата који прате њихово знање. На пример, у питањима окаљане части или материјалних повреда, које се редовно по судовима расправљају, лекарска је сведочења једини и искључни доказ у сазнању материјалне истине. Ту је она и религиозно и хумано дело. Искључити или ограничити ове сведочење, значи лишити општењеног средстава да добије законску сатисфакцију, или оставити неправедно нападнутог без одбране.

У осталом, према савременом развикоу друштвених одношаја, појам тајне, као год и појам части или личне осетљивости данас излази из граница, које су јој биле обележиле у средњем веку црква и строге нарави. Лична

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

слобода прелази данас више пута у злоупотребе, које морају бити проказане и констатоване у јавном интересу, н. пр. недозвољени љубавни сношај са последицом упропашћења детета; или сифилистично стање једног супружника, као основа разводу брака. Секција мртвог тела такођер је забрањивана у средњем веку из религиозних побуда; а данас је кадавер постојани објекат лекарског испита, у случајима необјашњене или сумњиве смрти.

Под лекарском сведоцбom треба разумети и лични исказ, и писмену представку у конкретном случају. Њихова садржина зависи од стављених питања, и од података којима лекар располаже. Кад је лекар заклет у својој дужности, његова сведоцба има карактер потпуног правног доказа

Сведочење је облигатна грађанска дужност, и зато лекар подлежи извесним грађанским и казним последицама, ако одрече сведоцбу, или је не хтедне потврдити заклетвом кад се то од њега нарочито тражи.

У нашем законарству није предвиђено ко одобрава да лекар може сведочити. За предохрану од могућих злоупотреба у одавању званичне тајне, треба узаконити: да у питањима *чисто државних интереса* даје одобрења министар унутарњих дела, као највиши државни орган полицијско-санитетске струке. Као веродостојни израз зналачке оцене, сведоцба лекара по правилу стоји изван опровргавања; и зато дозвола ове сведоцбе треба да је последица правилно схваћених и тачно оцењених државних интереса. У питањима *приватне природе*, кад се на име лекарска сведоцба појави на суду као доказ чисто личних одношаја, треба усвојити, *да сами судови доносе одлуку о потреби а тим и о дозволи сведочења*. Само овим начином остаће на висини поштовања лекарска пракса, у многим питањима деликатне природе, која иначе нису за обзнану.

Расписом министра Правде од 4. Јануара 1868. године бр. 55. наређено је, да се судски званичници за дозволу сведочења не обраћају увек министру Правде, но да могу тражити одобрења и од старешине суда као своје непосредно претпостављене административне власти; а кад старешина посумња о умесности дозволе, или би сам имао о чему да сведочи, треба молбу упутити министру Правде. У духу овог расписа, треба и молбу

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBR.BS

о дозволи лекарске сведоџбе упућивати окружној полицијској власти — управама вар. Београда и Ниша — које ће поступити даље по надлежности.

Осем овог расписа, питање о лекарској сведоџби обогаћево је и у самој суштини једном одлуком опште седнице Касационог Суда, по којој је у принципу дозвољено, да лекари могу сведочити о оном што су сазнали у својој пракси. Као одговор на питање Духовног Суда епархије београдске од 30. Маја 1894. бр. 3977. ова одлука гласи :

„Одредбом §. 282. казненог законика истина је прописана казна за лекаре, кад тајну своје дужности својевољно открију приватним путем, али оваква повреда законца не постоји онде, где власт званичним путем жели да сазна од лекара оно што је учинио у дужности: Са овог гледишта оцене, не само лекар да може но је и дужан да пред влашћу сведочи; јер се овом сведоџбом ништа друго не тражи до само материјална истина, а у томе нема никакве законске повреде. Но, у колико је суштина овакве сведоџбе деликатне природе и тајног карактера, Касациони Суд налази: да се овакве сведоџбе могу исказивати само у тајној седници духовног — односно сваког другог суда, који саслушава лекара, и то ипшто овај суд као надлежан у главној ствари. реши да му је оваква сведоџба потребна, и да је зато лекар дужан да сведочи“.

Ова одлука нашег највишег суда саопштена је расписом министарства Правде од 7. септембра 1894. бр. 10.188. судовима ради управљања у сличним случајима.

Алекса С. Јовановић.

К питању: Остаје ли и даље под стечајем дужник, кад суд прекине стечајно поступање по §. 127. стеџ. пост.?

А.

Не остаје даље под стечајем

Питање, које се под горњим натписом у „Браничу“ (бр. 12., 15. и 16.) претреса, важно је с двојаког гледишта: приватнога и јавнога права. Па, пошто налазимо

да оно није досадањим писањем доста расветљено, то и ми улазимо у расправу истога с ово неколико речи.

За боље разумевање стављамо, да је суштина питања у овоме: да ли дужник под стечајем добија грађанска и јавна права, која је и пре стечаја имао, чим је стечај од суда по §. 127. стеч. зак. за *свршен* објављен, као што мисли г. *Радојичић*, или тек онда, пошто исплати све стечајне повериоце, као што мисле г. г. *Добривојевић* и *Станојевић*.

У напред изјављујући се за мишљење г. Радојичића, сматрамо, да је за решење овога питања нужно извидети у главноме ово: са каквих је разлога дужник, павши под стечај, изгубио поменута права?

Зна се, да ако неко дугује 100.000 дин. али нема имања, да се само над личношћу таквога дужника не допушта стечај. Такав дужник због тога не губи ни једно ни друго право. О томе нема спора. На против, са свим је друкчије са дужником, који, рецимо, дугује 10 000 дин. а има имања, које му је испод вредности дужне суме (пасиве); над имаовином таквога дужника отвара се стечај ради поделе његова имања између његових поверилаца, јер то је *сврха* стечајнога поступка, коју је изразио §. 1. стеч. зак. Према томе, кад је над имањем дужника отворен стечај, онда је он услед тога изгубио права управљања и располагања својим имањем, оно улази у стечајну масу његову и припада његовим повериоцима а упоредо са отварањем стечаја дужник је изгубио грађанска и јавна права за све време док је под стечајем, и то грађанска (способност саизволења за правне чине и т. д.) за то, што је отварањем стечаја изгубио право „сопственим имањем руковати“ (право управе и располагања по § 24. стеч. и §. 920. грађ. зак.), а јавна (политичка) права: бити посланик и бирати посланике и т. д. за то, што то захтева јаван интерес, јер би била бесмислица, да онај, који је изгубио грађ. способност, задржи политичку, о чему такође не може бити спора. Кад знамо то, онда у исто време знамо и разлог, за што је дужник, павши под стечај, изгубио грађанска и јавна права.

Међу тим, кад престане узрок, који је донео дужнику губитак ових права онда морају престати и последице тога узрока, а овде је тај узрок за дужника пре-

стао с гледишта *нашег закона*, кад је стечај по §. 127. стеч. зак. за свршен оглашен. По свршетку стечаја дужник постаје способан за грађ. и политичка права, као и пре стечаја, и једина забрана и ограничење иза свршетка стечаја остаје та, што не може да упражњава радњу, у којој је пао под стечај (§. 153.), као што је казао г. Радојичић, док не би измирио све повериоце, тврдећи да о овој забрани рада говори г. Ђорђе Павловић у његовим „Обвезностима и уговорима у опште“ (стр. 25. књ. I.), а не о повраћају права у опште, као што г. Станојевић резонује. Кад би закон хтео дужника и у другим правима да ограничи, он би то казао, кад је већ казао за радњу, у којој је пао под стечај, а кад је по свршетку стечаја ограничио права дужника само на забрану те радње, онда по разлогу а *contrario* следује, да су му свршетком стечаја друга права допуштена.

Људи (природно неспособни), распикуће (грађански неспособни), одмах ступају у грађ. и политичка права, чим се за прве констатује да су *оздравили*, а за друге, да су се *поправили* (§§. 143. и 145. зак. о старатељству) дакле кад престане узрок, који их је поставио у то стање. И саме убијце или робијаши враћају се у та права после извесног времена, те би било нелогично и нецелисходно, да се права ова за стечајнога дужника везује „за исплату свих дугова“, што би значило оставити га вечито без тих права, а као што ће се даље видети то закон неће. Дакле чим је стечај свршен, онда је тим престао за њега узрок, који га је лишавао права управљања и располагања са имањем и тим поставио у стање неспособног лица.

Није нелогично што дужник ова права губи самим отварањем стечаја, док се још није знало да ће бити презадужен, а на против да му се та права враћају, када се утврди, да је презадужен, јер ако је наша поставка, коју у почетку истакосмо, правилна, да је дужник та права изгубио за то, што му је забрањено „*соиственим имањем руковати и располагати*“ (§. 920. грађ. зак.) и што то *сврха специјалног поступка захтева*¹⁾, а то се не може спорити, онда је бесмислица оставити га у том стању и онда, када је његово имање распродато и из-

1) Види наш чланак у 18. бр. „Бранича“ стр. 625.

међу његових поверилаца подељено, што је и био повод и узрок његовој правној и политичкој неспособности. Јер за време стечаја дужник је изгубио право управљања и располагања са имањем, за то му је и одузета грађанска способност уз губитак и политичког права; а када је већ свршена подела са тим његовим имањем, онда је престао и узрок који му је одузимао сва права, јер та забрана „сопственим имањем руковати“, нестанком стечајног имања престала је и тиме он наново ступа у права која је имао пре стечаја; он може доцније стећи имање и са њиме располагати све донде, док не наступи случај §. 129. стец. зак. који је дамоклов мач над том његовом доцнијом тековином. У томе нити има нелогичности а још мање апсурда у нашем закону.

Са свим друкчије стоји ствар, ако би такав дужник био осуђен на робију за лажно банкротство по §. 261. крив. зак., јер у том случају он губи и даље јавна права и друга изложена у §. 18. истог закона.

Као што се види противници мишљења не могу да се измире, да таква права добије *лажан* банкрот по срзшетку стечаја, а заборављају да овде има и *невиних*, ко и су дакле без своје кривице пострадали. Шта ћемо са њима? Хоћемо ли и њима за вечна времена одузети та права? Ако би се узело, да презадуженици не могу у опште да добију ова прара пре потпуне исплате свих кредитора, што не стоји, онда би у ту категорију дошли не само *лажни* него и *невини* дужници, према мњењу да оваки дужници и даље остају под стечајем, докле све своје повериоце не измире. Ништа не користи мишљењу позивање на §§. 128. и 129. стец. зак. да дужник, докле не измири све своје повериоце, остаје и даље под стечајем, него на против оба та прописа иду у корист нашег мишљења, јер они имају са свим друго значење, од онога, које им се даје. Тако §. 128. стец. зак. „Ако би се после свршеног стеципта какво добро дужниково пронашло, које је требало у масу стеципну да уђе, то ће се такво продати и између повериоца, којих су тражбине при стеципту пречишћене, но који се нису измирили, накнадно поделити“ не изражава мисао о трајању стеципта над дужником, што би се то имање доцније пронашло, *него својим садржајем изражава и чува начело за-*

једничког измирења из тога доцније пронађеног имања, које је распоредом за неизмирене повериоце установљено.

§. 129. пак као и §. 128. чувају начело заједничког измирења из имања дужника „доцније стеченог или припало“, али не тако апсолутно као §. 128. стец. зак. из имања, које је после свршенег стечаја пронађено и које је требало у масу стеципшну да уђе, јер по §. 129. на захтев повериоца, чија је тражбина пречишћена, суд ће „дотично“ имање дужника „доцније стечено или припало“ узаптити, пописати и за измирење тога повериоца продати, дакле „пописом“ такав поверилац стиче првенствено право наплате из тога имања и тек „ако међу тим за рачун овога не би имање пописано било“, суд ће на захтев ранијих (сигурно и доцнијих) поверилаца стеципште и над тим имањем отворити, из кога ни стари ни нови повериоци никаква првенства не ће моћи изводити. Дакле када је имање пописано за рачун једнога повериоца, он је пописом задобио право првенства, иначе иде у гурему са својом тражбином са осталим повериоцима, што значи, да не стоји разлог: да и на „доцније стечено или припало имање“ дужника не може нико од повериоца стећи право залог. Да је то тако, доказ су оне речи: „међутим док за рачун овога имање не би било пописано“, а осим тога, ако би закон хтео и за ово „доцније стечено или припало имање“ да очува заједницу наплате за све раније повериоце кас и у §. 128. не би за једно начело два једнака прописа установљавао, јер из тога не може се изводити, да је садржај прве тачке §. 129. само за то ушао у закон, да би се у другој тачки истога поновно поступак и права старих поверилаца дужника на заједничку деобу (поделу) тога „доцније стеченог имања“, пошто је о томе већ говорио у §. 128. Из тога се дакле не може изводити, да је прва тачка: „Из имања, које би пропалици после закљученог стеципшта припало, или које би он стекао, сваки поверитељ који је своју тражбину пречистио (ликвидирао), има право одмах наплату захтевати, због чега ће и суд на такво захтевање одмах наредити, да се дотично имање дужниково узаптити попише и процени и из продаје таквог да се потражитељева пречишћена (ликвидирана) тражбина измири“ — без значења, чему учи теорија писца, да и §. 129. са целим својим садржајем чува заједничку поделу свих старих повери-

лица из тога имања, и тумачећи ту одредбу у том смислу они су и нехотично превидели значај прве тачке овога прописа.

Осим тога пропис §. 129. даје нам још јачи доказ, да је дужник после свршеног стечаја по §. 127. задобно понова сва права, која је и пре стечаја имао (осим радње о којој §. 153. стец. зак. говори), јер из речи: „доцније стеченог или припалог имања“ и става: „који се на новоствореном стедишту пријавили буду“ што значи, да он може имати и *нових* поверилаца, види се, да су му те способности (саизволење за уговорне свезе) враћене подигнућу стечаја, пошто сопственост могу да стичу лица потпуно способна за правне везе (саизволење), изузимајући случаје код лица у §. 533. грађ. зак., о којима овде није говор. Зар они могу имати нових поверилаца без способности за упражњавање грађ. права? Да такав дужник после свршеног стечаја може јавна права да упражњава, ако за то има и друге (прописане) реквизите, наводимо члан 18 изборног зак. од 1870. год., који је сада у важности, који искључује свако противно тумачење.

Он гласи:

„Не могу бирати посланике:

„Они на којима је стедиште отворено до *свршетка*“, а свршетак је стедишном поступку, као што смо рекли, онда, кад суд по §. 127. средством новина објави, да је стедиште свршено, напомињући, да су дужници (презадужени), над којима је стедиште на овај начин свршено, упражњавали политичка права (бирали посланике), па кад они могу да упражњавају *јавна* права, била би бесмислица тврдити, да не могу упражњавати грађанска (уговорна и т. д.) јер би то значило, да су ова два закона у сукобу, што се са правног гледишта не сме претпоставити.

И тако стечајни је дужник без способности грађанске и јавне, докле стечајно поступање траје, а не и после свршетка истог.

Надамо се да смо са ово неколико речи потпомогли:

већем објашњењу питања, да према §. 127. стец. зак. такав дужник не остаје даље под стечајем.

10. септембра. 1898.

у Пожаревцу.

Ст. Максимовић.

В.

Остаје и даље под стечајем.

У 12. свесци овогод. „Бранича“ стр. 408—411. штампана је расправа г. Сп. Радојичића проф. Вел. Школе под насловом: „*Не остаје даље под стечајем*“.

Из разлога, које је сам писац те расправе изнео, долази се до противног закључка, т. ј. да *процалица*, или онај, који је једном пао под стечај, остаје под стечајем, не само дотле, докле му имовина траје, односно докле се иста не распрода и добивени од ње новац не раздели између његових поверилаца, него он *остаје под стечајем све дотле, докле своје повериоце потпуно не измири, или док му ови своја потраживања коначно не поклоне*.

То се види из §. 153. стец. поступка, који наређује: „... *допустиће им се (реч је о банкротима, о лицима која су била под стечајима) да своју трговину или радњу продуже, али само тако, ако покажу, да су сва противу њих на стецшиту пријављена и доказана потраживања исилатили*“.

„Ако је стецшите поравнањем свршено ако се сви поверитељи изјасне, да су са оним, што су у поравнању отпустили, намирени; или да они одричући се свој права дозвољвају да се њему допусти наново трговину водити или радњу какву радити“.

Да закон овај опроштај дугова пропалице не сматра за шалу већ за целу збиљу, на основу које је он пропалици повратио био сва права политичка и имовинска, види се најбоље по категоричкој одредби законској из §. 154., по којој ови опроштени дугови **никада више не могу и не смеју бити наплаћени на штету трећих лица**.

Шта више та се стега по §. 155. протеже и на сама трговачка друштва и на чланове тих друштава, и то у толикој мери, да јавни члан (код командитних друштава)

не може на своје име продужити трговину или радњу, ако нису измирени **сви дугови целог друштва.**

Има право г. Радојичић кад захтева за §. 127. стец. пост. да буде јаснији, прецизнији и да обухвата све могуће случајеве, и да се о свима тачније изрази — али ипак ни ова ни овака редакција дотичног §-а није у стању, да поништи опште принципе правне.

Пропалица не сме уживати политичка права за то, што је нечастан човек, а нечастан је за то, што је појео туђу имовину. Да је појео туђу имовину види се отуда, што неће да плати што је дужан, а ко неће да измири свој дуг на леп начин, биће приморан судом на испуњење својих обвеза (§. 21. грађ. зак.). Ко је дотле дотерао, да га принудним средствима упућују на његову дужност, тај је самога себе понизио и лишио грађанске части (*capitis deminutio*). Вратиће се у своја права тек онда, кад испуни своје дужности; јер постоји аксиома: „*Право се не да замислити без дужности*, и обратно: *Дужност се не да замислити без права*“.

§§ 128. и 129. (прва ал) говоре такође о томе, да се **стецишно поступање наставља према пропалици све дотле, докле не измири потпуно све своје поверитеље.** То се поступање наставља и према његовој доцније стеченој имовини (§. 129, 1. ал.) и према прикривеном (§. 128.) његовом имању. — А да неби поверитељи могли један другом подваљивати и доцнију или поједину тражбину наплаћивати на штету осталих тражбина, даје се право т. 2. §. 129. поверитељима, да могу над том „*иронађеном*“ или после стечаја „*иривалом*“ имовином отворити стечај и при наплати својих тражбина користити се *системом наплате по сразмерности* („*гуреми*“ §§. 13, 16, 18. стец. поступка).

Теорија. Са теоријске стране не подлежи сумњи, да пропалица губи поред политичких права (*ius suffragii et honorum*) и право располагасти својом имовином (*ius commercii*, §§. 24. и 26. стец. пост.), а да је „*тргованье*“, и по нашем (§. 25. стец. пост.) закону, као и по римском праву, само једна врста имовинских права (*ius commercii*), о том нема сумње.

Отуда оно позивање г. Радојичића, као да се §§. 135—155 стец. пост. односе само на трговце и фабриканте, а не и на остале грађане, не може опстати.

И кад закон не би кажњавао за презадужење некога другога до само трговца и фабриканта, онда не би имао смисла §. 54. зак. о чиновницима грађ. реда, којим се презадуженом чиновнику прети отпustom из службе.

Презадужење дакле лишава свакога човека његових политичких и имовинских права, осим случаја кад је дотични пао у презадужено стање без своје кривице. Да се и ово *невино* презадужење мора редовним путем пред судом доказати и утврдити, о том такође не може бити сумње.

Дакле: *Прошлица* остаје под стечајем, односно под последицама стечаја све докле, докле потпуно не измири све своје поверитеље. Измирење се може извршити на два начина, а ти су: 1) *исплата*; и 2) *опрост дуга*. Оба имају исто дејство, исто значење и исту вредност према изричној одредби §§. 153. и 154. стец. пост.

А. П. Милојковић.

О РОПСТВУ

ИСТОРИЈСКО-ПРАВНА РАСМАТРАЊА

ОД

А. Антића.

(НАСТАВАК)

Метоси су се занимали поглавито занатима, вештинама, трговином, па и наукама. Они су имали право да се иселе из Атине, кад год су то хтели, а потпуно право грађанства давати им је при крају пелопонског рата, да би се попустио број грађана, који се много смањило због ратне пустоши. Од тада су могли и они своје робове да имају.

Поред унутарњих међусобних ратова, који су у целој Грчкој од искони започели, и скоро непрекидно трајали, све док она није потпала под протекторат македонског краља Филипа и његовог сина Александра Великог¹⁾,

¹⁾ 335. а затим и 330. год. пр. Хр. па најзад и окупирана била 322 г.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

па се понављали и за време самога овог протектората, све док она није постала провинцијом римском¹⁾, а у којим су ратовима читаве вароши и покрајине губиле самосталност, па робљем победилаца постајале, — извори ропства у Грчкој, па по томе и у Атини били су још и ови: *рођење у ропству*, јер је прелазило са родитеља на децу; *отмица на суву и царство на мору*; *самоволна продаја* своје слободе и слободе своје деце²⁾; *презадуженост*, и то само до доласка Солоновог на управу, који је ропство за презадуженост у Атини, укинуо. Од Солоновог доба само су Метоси могли, због презадужености, правим робовима својих поверилаца да постану; али и то је трајало од пре свршетка полепн. рата, када су се они у свему и потпуно изједначили са осталим грађанима. Поред наведенога узрок и извор нагомилавању робова у Атини била је и *трговина*; јер од како су се јелинска племена услед инвазије Тесалијанаца и Дорјана почела из Грчке да исељавају, па да на прибрежију Мале Азије, обалама средиземног и егејског мора, по архипелегу, по обалама Црног Мора своје велике насеобине — колоније — да оснивају³⁾, — те су колоније разним путевима, а нарочито трговином — куповином — набављале масе урођеничког робља из Сирије, Фригије, Лидије и остале Мале Азије, па чак и Египта и Скитије, Тракије, и т. д. и то робље преносили су у Грчку, поглавито на атински трг, где су га по добру цену продавали.

Од „еројског“ доба па за све време старог века, у Грчкој се чешће дешавало, да и најугледнији људи ропства допадну, било због ратова, било услед отмице или презадужености. И сам Платон био је као роб продат на острву Егини, по наредби тиранина Дениса; а осим њега Диоген, и још неки други философи, били су такође робови⁴⁾.

1) 146. год. пре Хр.

2) Изузетак од овога била је само Атина, јер је Солон једним својим законом забранио родитељима, да смеју своју децу продавати.

3) Ова исељавања и образовања колонија почела су у VII. па се продајувала и кроз цео VIII. век пре Хр. La grande Encyclop. sv. 19. стр. 308.

4) Wallon Hist. de l' esclav. sv. I стр. 165.

У прилог овога што већ наведосмо, а да још боље покажемо, какав су појам имали стари цивилизовани народи о међународном праву, па по томе и вођењу ратова, наводимо још и ово.

Кад су Римљани, не хтејући да трпе ровлења и протекторат маћедонског краља Филипа над Грчком, дошли у отворен сукоб са њиме, а нарочито са наследницима његовог сина Александра Великог, — краљем Перзејом — и по добивеној битци код *Иидне* заузели сву Маћедонију — 168. год. пре Хр. — одмах су напали на Епир, који је био савезник маћедонски, па га свога опустошили и седамдесет главних места у њему порушили. Становништво пак од 150.000 душа, које су заробили, све су лицитандо продали. Оваквих случајева било је још у Грчкој за трајања њених унутрашњих ратова¹⁾.

У Атини је било робова *државних*, *варошких* и *приватних*. Државни су радили све јавне — опште народне — послове, зидали су јавне грађевине; копали и топили руде; послуживали при јавним надлештвима — судовима и школама — гимназијама; радили у државним фабрикама, правили друмове и т. д. Варошки робови вршили су полицијску службу као полицајци, ноћни стражари, зидари, чистачи улица и т. д. Међу њима било је и таквих, који су били одређени као помагачи и послужитељи при вршењу религиозних обреда — при приношењу јавних жртава боговима, јавним госбама, на којим свечаностима остали робови нису приступа имали и т. д.

Поједини велики богаташи атински имали су на стотине па и до хиљаду робова разних народности и заната. Обични средњег сталежа грађани имали су обично 10—15 робова за своје домаће потребе. И сам Аристотело, па и Демостен, имали су такођер робова. Назори првога односно робова били су: да су они због своје ниске образованости, и своје необлагорођености, одређени да служе образованије и умно јаче од себе; па по томе и нижи од њих у друштву и држави да буду. Чудновати, да не рекнемо *никакви* разлози и гледиште од једног Аристотела на установу ову, кад се поред много чега другог узме у обзир само то, да су и његове колеге — фило-

1) La Grande Encyclop. св. 19. стр. 312—315.

софи — и сами ропства допадали, не са своје необлаго-рођености и необразованости, већ из сасвим других узрока, као н.пр. Платон, Езоп, Диоген и остали.

Држава, па и поједине вароши узимале су по потреби у најам робове од приватних људи, и на име наднице плаћали су господарима за сваког роба по један *обол* т.ј. по 15 ил. дневно.

Робови приватних људи у Атини, поред земљорадње, сточарства и свих осталих кућевних послова, поред рада у фабрикама и службе у сувоземној војсци и флоти, где су, као данашњи техничари и пионери, а по потреби и у нужди и као обични борци употребљавани били, пратили су своје господаре на путу и шетњама њиховим при свечаностима, у лову, у ратовима и т. д. Отреситији од њих били су и деловође у радњама својих господара, васпитачи деце њихове; глумци; хирурзи; разни вештаци, па и списатељи, као н.пр. Езоп, који се својим баснама прославио.

Разуме се да је сав приход од рада и зараде робова ишао у шпагове њихових господара; јер су се и у Атини, као и свуда, робови сматрали за проста оруђа и машине својих господара, одређени да служе интересима и уживању њиховом. Они свога самоопредељења у животу своме нису могли да имају, јер је воља господарева замењивала вољу и опредељење њихово¹⁾.

Робиње су се употребљавале, нарочито у доцније доба и пред пропаст атинске републике, да праве помпе и параде својим госпођама; да их прате при шетњама при одласку у купатила, и на јавним свечаностима; а сем тога радиле су и све домаће послове, и биле уз то наложнице својих господара, које су они, после свога задовољења, препродавали или за свој рачун и добит у проституцију давали.

У Атини господари нису смели своје робове да убијају, јер је за то била прописана за господаре казна изгнанства из вароши, ексекомуникација т.ј. забрана да смеју у храмове долазити, жртве приносити и позоришта похађати. Поред ових, и сама смртна казна сналазила је господаре за самовољно и неразложно убијање својих

1) Wallon Hist. de l'ésclav. ев. I стр. 329

робова. Осим наведеног, господари у Атини нису смели своје робове без узрока и јавно вређати и понижавати као што су то Шпартанци са Илотима чинили, јер су за те увреде и понижења робови имали као и сви остали слободни грађани право, да туже господаре суду и поред осталог да траже, да их њихов неуљудни господар другоме препрода. Они су за ове тужбе и тражења своја имали право да призивљу у помоћ адвокате, да их они пред судом заступају.

Против злоставе од стране својих господара, робови су у Атинској републици, поред већ наведеног, имали и право прибежишта — азил — у храмовима. Уласком својим у ова светилишта и простим додиром руке у њима намештених штатуа — кипова — Минерве, Аполона и т. д. којим су боговима ти храмови посвећени били, сматрало се, да су робови под заштиту тих богова стали; и тада их господари њихови нису смели дарнути. Али ово прибежиште било је већином само привремено, јер су овако еклоњени робови морали најзад због глади сами да напусте ова еклоништа, па да се врате својим господарима, ако не улуче прилику, да на коју другу страну, а нарочито у Македонију, не умакну. Храмови ови служили су махом само за привремена еклоништа робовима од моменталног гњева и злоставе својих господара, али међу њима било је и таквих, као н. пр. Тезеов, Евменида и још неки, у средини којих робови су добијали сву заштиту и исхрану све док њихова кривица спрамгазда не би судским путем извиђена била.

Да би спречили бегство сумњивих робова, нарочито пољских, господари њихови окивали су им ноге па по потреби и руке; а поједине вароши и општине, па и саме државице између себе, правили су уговоре о међусобном издавању одбеглих робова. Такав уговор постојао је између Атине и Шпарте, који је закључио атински Крез — богаташ — Ниције, којим се прва подвезала другој и у томе, да јој буде у помоћи, ако би се њени робови Илоти против ње — Шпарте — побунили; а такву је изјаву о издавању одбеглих грчких робова од своје стране дао и Перзеј краљ македонски Атајском савезу, да би задобио Грке за се, због опасности, која му је од Римљана пре-

тила; што у осталом ни њему, ни свој Грчкој, ништа није помогло, против гвоздене песнице римске¹⁾.

Приватни робови ни у Атини, као и иначе нигде у целоме свету, нису могли нигде ништа од имања свога да имају, осим неке уштеде од свога рада и зараде — *rescuium*, — коју су им сами господари одређивали и чували, било зарад одкупа њиховог, било за то, да имају штогод поради свога даљег издржања и опстанка, ако би их господари и без откупа ослободили²⁾.

Ослобођени робови нису одмах добијали потпуно право грађанства и с њиме скопчану употребу политичких права и слободе, већ су долазили у исти положај према држави, у каквом су били и Метеди; а уз то су долазили под патронатство својих господара.

Ослобођавање робова вршило се и у Атини, као и у Риму, са извесним свечаним формама. Господари су своје робове ослобођавали или тестаментом, или простом објавом на каквом јавном месту, н.пр. на тржишту, у позоришту, пред судом и т. д. да извесног свога роба ослобођавају. Осим наведеног, ослобођење се вршило и тиме, кад је господар свога роба уписао у јавне — даначке — књиге, и поклањањем роба каквоме храму.

И Атина је, као и Шпарта, понекад своје робове у маси ослобођавала; али, то је чинила само онда, кад је због ратова у опасности била, као што је био случај уочи Маратонске битке са Персијанцима, која је била 490. год. пре Христа, као и у борби против Римљана, зарад одржања своје самосталности, што јој у овом случају није ништа помогло, јер је римски војсковођа Мумијус после продао лицитандо³⁾ и бив. господаре и њихове бив. робове.

Напоменули смо, да је у Атини постојао чувени трг, на коме се продавало робље, како оно које се из саме Грчке набављало, тако и оно, које је било из белог света доведено. После ефеског, атински је трг у овом артиклу био највећи и најчувенији у староме свету. Промућурни и лукави трговци облачили су робље, на пазар изнето,

1) Wallon Hist. de l' esclav. св. I стр. 314—316.

2) Wallon Hist. de l' esclav. св. I стр. 291.

3) Wall. св. I стр. 196.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNIL

У најлепше одело, нарочито женске, па га и иначе у свему снољно дотеривали, како би га за што бољу цену продали. Купци пак од своје стране знајући, да се са лепим и под лепим оделом и спољном налицканомшћу могу лако да продаду и прикрије многе мане и телесни недостатци — свлачили су на продају изложено робље, па му онда пипали и загледали разне делове тела, терали га да игра, скаче и трчи, дакле *вршили преглед и пробу као и при куповини коња или осталих животиња*¹⁾. У тим жалосним створењима оновремени свет и цивилизација не толико да нису могли да виде себи и осталим слободним људима слична и равна створења, већ нису хтели односно њих да воде рачуна ни о ономе, што човека од осталих животиња одликује, а то је: *о његовом достојанству, његовом разуму и његовој осетљивости*. Сурова сила, а на првом месту материјална корист ишле су и пред природним правом и пред моралом.

Али ово опште и природно право људско, а то су: слобода и част, за које нису хтели да чују државници и остали нотабилитети старог доба и света од пре 2500—3000 година, као: идолопоклоничка и многобожачка Азија, стара Грчка и Рим, било је игнорисано и од самих хришћанских држава кроз цео средњи и нови век, све до велике француске револуције, у пркос прописима Јеванђелија и науке Христове, којој је основа: *да су сви људи равни и браћа међу собом; и да не треба другоме чинити оно, што ниси рад, да теби други чине*. Све западне европске државе Средњег Века не само да су трпеле трговину са робљем, но су исту за себе монополисале. Па и сами свети оци Папе, као представници Исусови и заступници св. Петра на земљи, равнодушно су гледали и трпели, да се на њихове очи робље продаје по тржиштима „вечитог“ града Рима.

У замену за робље, које је из Азије на тржиште атинско донашато и продавано било, Атина, односно Грчка, враћала је од своје стране и с времена на време, зајам Азији у своме робљу. На великом гласу биле су лепотице пелопонске, свирачице и певачице јелијске (атинске), као и у опште све младе Гркињице. У мирно доба, а нарочито после честих унутарњих ратова, трговци

1) Wall. Hist. de l' esclav. ev. I стр. 175.

из Сирије и остале Мале Азије хитали су у Грчку, па су лукавством и вештином својом, а помоћу сувог злата, куповали од осиротелих родитеља и фамилија по свој Грчкој најлепшу чељад за хареме мало-азијских деспота и њихових великана, која затим више никада свој завичај видила нису.

Цена робљу у Атини и осталој Грчкој била је у разним временима различна. Управљала се према тражњи и према квалитету робља. Робиње, намењене за телесне насладе људске, плаћале су се скупље од робиња намењених за обичне домаће послове. Робови, који су се куповали ради шкоплења и чувања мало-азијских харема били су скупљи од оних, који су узимати за тешке и просте радове. Добре занатлије, вештаци и писмени, скупљи од обичних ит.д. У главноме *цена се управљала према користи, чистој заради или приходу, који се могао од роба да има*, што је све зависило од *каквоће и способности* самих робова. Али средња цена обичних робова за разне занате и радове износила је 1—2 мине или 87 до 174 дин., а дотеривала је и до 3 и 4 мине т.ј. од 260 до 348 дин. Вешти надзорници и управници радионица и фабрика плаћали су се од 5—6 мина, а Нидијас је платио за свога управника Лаурионских рудника 1 талант = 5216 дин.; али то је био један једини изузетак. Цена женскињама била је такође различна, варијала је између 7, 10 и 15 мина. Одкупна цена од ропства била је увек већа од оне, која је при куповини за роба дата. Тако је за Платонов одкуп из ропства плаћено око 30 мина 2610 дин. — а за одкуп Амфилока, кога је Филип македонски послао да преговора за одкуп заробљеника, а Диофит га уапсио, исти Филип морао је на име одкупа платити 9 таланата = 46.944 дин. Али ове цене тражене су само за заробљенике особите врсте, а обична одкупна цена за лица отмицом и гусарењем у ропство одведена, била је пред персијске ратове 2, за доба Филипа Македонског од 3—5, а за владе последника Александра Великог 5 мина за роба, а за ухваћеног слободног човека 10 мина¹⁾.

(Свршиће се)

1) Wall св. I стр. 214 и даље.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ИЗ СУДНИЦЕ

XXXV.

Може ли бити електрицитет предметом крађе?

(Одлука оште седнице Касационог Суда).

Б. С. каф. олд. оптужен је првостеп. суду, што је без одобрења друштва за електрично осветљење, спровео елект. струју из друштвеног спроводника у своју кафану и исту осветљавао, трошећи тиме без знања друштвеног његову електричну струју.

Првостепени суд налазећи да у оваквој радњи оптуженога стоји дело крађе према §. 220. крив. зак., ставио је оптуженога под суд и у притвор за дело из §. 221. истог зак.

Но по жалби оптуженога, Касациони Суд примедбама од 18. септембра 1898. Бр. 7351. поништио је ово решење судско са ових разлога:

„По § 220. крив. зак. за појам крађе тражи се, да се туђа покретна ствар *узме* из туђег притежања у намери противзакононог присвајања. Из ове се одредбе види, да закон замишља *телесну* ствар, која се физички видети и опипати може.

За електрицитет науком није утврђено, да је *телесна* ствар, те по томе по закону он не може бити предметом крађе. То пак, што је друштву за електрично осветљење радњом оптуженога повређено право, које на електрицитет има, може бити предмет грађанског спора, али, према § 2. крив. зак., кривичног дела нема.“

Првостепени суд није усвојио ове примедбе већ је дао следеће противразлоге.

Смисао примедба Касационог Суда је тај, да електрицитет не може бити предметом крађе с тога, што он није *телесна* ствар, јер ово није науком утврђено; а за појам крађе према њеној дефиницији у §. 220. кр. зак. потребно је, да је неко туђу покретну ствар из туђег притежања противзаконо присвојио, претпостављујући, да закон замишља под појмом *ствари*, такву телесну ствар, која се може физички видети и опипати. Према овоме Касациони Суд даје најужи значај и појам речи ствари у поменутој дефиницији крађе.

Првостепени суд сматра да овакво мишљење Касационог Суда није правилно с тога, што законодавац у §. 220. кр. зак. није изреком значао, да предметом крађе морају бити ствари туђе покретне и *телесне*.

Изводити, да је законодавац имао намеру, да у поменутој одредби крив. закона одреди, да предмет крађе мора бити *телесна* ствар, а да не може бити бестелесна, и ако то није изреком исказао, а нарочито ово изводити из речи „из туђег притежања“ у пом. законском наређењу, било би погрешно, јер се томе изразу не може дати тако узак смисао, да се туђа ствар мора узети руком, већ тај израз у вези са осталим текстом у реченој дефиницији крађе „у намери да је противзаконо присвоји“, мора имати значење противправног прибављања или одузимања туђе ствари.

Суд узима да реч *ствар* у пом. дефиницији означава онај појам, како је изречно казан у §. 182. грађ. зак., т. ј. „под именом ствари разуме се у законом смислу све оно, што није човек или није лице *и на потребу човеку служи*.“

Електрицитет као такав јесте ствар, јер је несумњиво да човеку на потребу служи; и то да је баш онаква ствар, како је у §. 220. кр. зак. предвиђено, јер је оптужени као такву себи присвојио тиме, што је из жице, која је својина тужилачког друштва, својом жицом спровео исту у своју кафану и ову осветљавао, а тиме штетно тужилачко друштво.

Према овоме, суд сматра да електрицитет може бити предметом крађе, на зато не може да прими горње примедбе Касационог Суда.

Општа седница Касац. Суда 23. септ. 1898. Бр. 7537. одржала је у сили примедбе свога одељења, и тиме утврдила: да *електрицитет као нетелесна ствар не може бити предметом крађе.*

САОПШТИО

Жив. С. Ивковић

XXXVI.

Је ли кажњива радња извесног лица, које варљивим начином узима новац од других, да они буду изабрани и утврђени за председнике општина?

(Одлука опште седнице Касационог Суда)

Начелник среза лесковачког тужио је суду првостеп. лесковачком Милоша Ц....., трговца из Лесковца, старог 60 год. оца шесторо деце, да је у месецу децембру 1897. на варљив начин узео од Тодора С..... земљоделца, 100 динара у име начелника ереског, те да буде изабран и утврђен поменути Тодор за председника општине разгојинске, у срезу лесковачком, те тиме учи-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИВЛИОТЕКА

WWW.UNIBR.BS

нио кривицу, која се казни по §. 253. тач. 1. казн. зак., с погледом и на §§. 251. и 252. истог закона.

Оптужени Милош не признаје кривицу, но она се доказује сведошвом сведока Тасе М. и Трајка С., који тврде, да је оптужени у присуству њиховом узео од Тодора 100 динара, те да буде овај изабран и постављен за председника општине разгојинске.

Према овакој тужби начелника средског, оптужени је Милош решењем суда под Бр. 5137/98. стављен под суд и у притвор за ово дело преваре, казнимо по §. 253. тач. 1. казн. зак. с погледом и на §§. 251. и 252. закона.

Ну по жалби оптуженог, Касациони Суд, решењем својим Бр. 4069, нашао је, да исто не одговара закону:

„Суд је погрешно, што је под суд ставио оптуженог за дело из §. 253. тач. 1. казн. зак. кад ово дело, по закону, *не истоји*.

Поред осталих карактерних знакова за превару, закон тражи: *користољубље, оштећење у имању* (§§. 251. и 257. казн. зак.). То користољубље, то оштећење у имању, може се јавити само у сфери приватног, а не у сфери права јавног — државног, права грађана за изборе општинских часника. Накратко, предмет, објект преваре може бити само *имовинско право*.

Давалац може бити само у толико повређен, оштећен, у колико се она вредност, коју противна страна за примљену вредност даје, као илузорна показује. „Користољубље“, „оштећење у имању“ може се дакле налазити само у оној вредности, која се има да прими за оно, што је дато. Корист, коју је приватни тужилац за датих 100 дин. имао да добије, морално је илузорна, јер закон забрањује куповину звања председника општинског. Закон не узима у заштиту и такву неморалну ствар, коју он сам осуђује. Губитак правно немогуће користи закон сматра као и да не постоји, (§§. 23., 538. и 722. грађ. зак.). И овај случај, где приватни тужилац, са знањем и по својој властитој вољи даје 100 динара за кметовско звање, има се правно сматрати онако исто, као и онај, где давалац не би тражио никакву накнаду за оно, што је дао, или би тражио сасвим незнанту вредност. Према томе, кад се приватна воља, са правног гледишта сматрана, не би као повређена јављала, онда ни закон у оваквој приватној вољи, не може се као повређен сматрати.

Кад, дакле, према наведеном, овде нема дела преваре, онда се дело оптуженог појављује као дело своје врсте, за које за-

ни у једнеј одредби својој не одређује казну, и за то се према §. 2. казн. зак. он и не може за исто осудити и погрешно је горњим решењем под суд стављен.

С тога, а на основу §. 274. крив. суд. пост. Касациони Суд ништи решење суда и препоручује му, да по овим примедбама и закону поступи.“

Ове примедбе Касационога Суда, првостепени суд лесковачки није усвојио, већ је дао ове своје противразлоге :

„Примедбама Касационога Суда од 7. маја 1898. Бр. 4069, поништено је решење овог суда од 22. априла 1898. Бр. 5137. које је изречено по кривици Милоша Ц. оптуженог за дело из §. 253. тач. 1. у вези са §§. 251. и 252. казн. зак.

Првост. лесковачки суд није могао да усвоји разлоге изнете у примедбама којим се ништи решење суда, зато :

По §. 251. казн. зак. као варалица сматра се онај, који не само другога штети а себе користи, већ који до извесне користи долази тиме, што лукавим и лажним представљањем или изопачавањем и прикривањем истине, наведе кога, да на уштрб свог имања што учини или не учини. Дакле код преваре тражи се поред користољубља и општећења, да стоји и лажно представљање, обмана извесног лица од стране другог лица, без обзира, да ли се за циљ преваре узима сфера јавног или приватног права.

По закону, а по §§. 538. и 722. грађ. зак. не смеју се правити уговори о ономе, што је немогуће, недозвољено, срамно и т. д. и такви уговори нити се могу закључити, нити ће их власти тврдити, нити као потврђени вреде.

Али, кад ко употреби лажно представљање, изопачавање или прикривање истине, и кога наведе, те пре, него би овакав немогући уговор потврдио, што уради или не уради на уштрб свога имања, онда суд сматра, да у радњи овог лица, које је на овај начин навело друго лице на штету, има *кривичне одговорности*.

Истина у овом случају предмет уговора био би председничко место, — јавно звање, које се по закону не може купити и о чему се не може правити уговор. Али суд ценећи саму радњу оптуженог Милоша, који по сведошби сведока узима новац од приватног тужиоца Тодора, налази, да има кривице у радњи оптуженог, јер оптужени није примио новац, да он даде Тодору председничко место, већ је узео новац, да *тек* подејствује код надлежног лица, да се Тодору даде положај председника, дакле

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

оптужени није склапао недозвољени уговор са приватним тужиоцем, јер он није ни могао да даде преседништво приватном тужиоцу, већ је оптужени лажним престављањем, да он може да *подејствује и да изради* председништво приват. тужиоцу Тодору, овога навео, да му даде новаца, а тиме га оштетио, а себе *користио*.

С тога суд сматра, да у овакој радњи Милошевој стоји дело *преваре*, казнимо по §. 253. с погледом на §§. 251. и 252. казн. зак. и остајући при свом решењу, а на основу §. 279. крив. суд. пост. има част послати сва акта Касац. Суду, с молбом, да изволи изнети општој седници овај предмет на решење.

Касациони Суд у општој седници својој, нашао је, да су речене примедбе I. одељ. Касационог Суда на решење првост. лесковачког суда од 22. априла ове године Бр. 5137 на закону основане.

Првост. Суд, усвајајући ове примедбе опште седнице Касационог Суда, понова је расмотрио сва акта овога предмета, па је нашао:

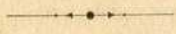
По §. 538. грађ. зак. уговор се може закључити само о ономе, што је могуће и дозвољено; па како је овди приватни тужилац са оптуженим Милошем закључио уговор о куповини звања председника општинског, дакле о ономе, што закон забрањује, то онда овај уговор и нема вредности, нити до оптуженог Милоша може бити какве кривице; јер је приватни тужилац са знањем и по својој властитој вољи дао оптуженом Милошу извесну суму новаца за председничко место.

Према овоме, кад је тужилац сам дао ову суму и пристао на уговор о куповини овог звања, који је уговор по закону забрањен, сматра се, да је он пристао на овакав забрањен уговор, и по томе, и ако је оштећен, ипак тиме није закон повређен, а тиме није ни оптужени Милош какву кривицу учинио.

Кад дакле овако стоји ствар, онда овди не стоји дело *преваре*, нити пак какво друго кривично дело, за које закон одређује казну и предвиђа као кривицу, па с тога се оптужени Милош има отпустити испод суда. —

У Лесковцу, августа 1898.

саопштио
М. Ст. Драгутиновић
писар судски

обзнане. — † Др. Хуго Стефанић. — Вјесник. — Стр. 513—640.
 Загреб, дон. тиск. 1898.

Milan Smrekar Priručnik za političku upravnu službu u kralj. Hrvatskoj i Slavoniji. Napisao, sastavio, uredio i protumačio — ods. savetnik kr. zem. vlade. Sv. 2. Zagreb Ig. Granitz 1898.

D-r Milan Strohal Miraz za vrijeme braka po rimskom pravu. Napisao — Zagreb Nakladom „prav. društva“. 1898.

D-r Vilim Graber. Prinos k razvoju poima obveze u rimskom pravu. Napisao — Vlastita naklada. Zagreb 1898

Н е м а ч к а.

Berner, A. F. Lehrbuch des deutschen Strafrechtes. 18. Aufl. Leipzig, Tauchnitz.

Müller A. Die Entwicklung des Erfindungsschutzes und seiner Gesetzgebung in Deutschland. München, Lindauer.

Lessing G. Die Entschädigung der im Wiederaufnahmeverfahren freigesproch. Personen. Leipzig, Rossberg'sche Hofbuehh.

Fliess J. Die Verpflichtung der Handlungsgehilfen zur Wahrung von Geschäftsgeheimnissen. Berlin, Struppe & Winckler

Geller L. Exekutionsordnung nebst Einführungsgesetz und Vollzugsverordnungen. Mit Erläuterungen. 2. Aufl. Wien, Perles.

Abrahamsohn W. Strafrechtliche Studien. I. Kausalität. II. Das Hausrecht des Gastwirts. Berlin, Struppe & Winckler.

Suess E. Die Stellung der Parteien im modernen Strafprocess. Wien, Manz.

Ф р а н ц у с к а.

Picart, De la séparation de biens judiciaire. Paris, Marchal et Billard.

Hirsch J. Législation et jurisprudence administratives concernant l'électricité dans ses différents usages. Paris, Marchal et Billard.

Baudry-Lacantinerie G. et Wahl A. Traité theor. et prat. de droit civil. De la société du prêt, du dépôt. Paris, Larose.

Gaudemet E. Étude sur le transport de dettes à titre particulier. Paris, Rousseau.

Siville A. Traité des sociétés anonymes belges régies par le code de commerce. 2. t. Paris, Mareseq.

Pélissier A. Vente de fonds de commerce. Paris, Larose.

ПРОМЕНЕ У СУДСКОЈ СТРУЦИ

(По „Српским Новинама“ од 16. VIII. до 30. IX. 1898.)

Министарски Савет, по Највишем овлашћењу Његовог Величанства Краља, на предлог Министра Правде од 10. Септембра поставио је

За писара II. класе београд. првост. суда подун. окр. г. Милана Н. Марковића, писара исте кл. нишког суда;

За писара III. кл. нишког првост. суда г. Ђорђа Ил. Савића, писара исте кл. беогр. првост. суда подун. окр.

Уважена оставка, решењем Министарског Савета од 17. септембра, г. Бранимиру Гаталовићу, писару III. кл. ваљев. првост. суда.

В Е С Н И К

Његово Величанство Краљ присео је 29. Септембра у јутру у престоницу са Свога пута у иностранство.

* * *

Обнаоводован закон. Службене новине од 25. Августа објављују, осим већ раније у нашем органу објављених закона

Закон о изменама и допунама у закону о шумама од 30. Марта 1891, — од 2. Августа 1898.

Тиме је завршен цео низ закона, које је, по разним грамама, решила овогодишња Народна Скупштина.

* * *

Проф. Јул. Бавон, за чију смо смрт јавили у 13. бр. нашега листа, завештао је 600.000 динара берлинској општини под условом, да установи васпиталиште за децу на вегетиријанској основи. Услед тога отворила се права борба у градском представништву о примању или одбијању тога завештања. Противници вегетаризма доказивали су штетност његову за млађане организме и они су успели, да је представништво са 8 против 7 гласова решило, да се завештање одбије.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

БЕЛЕШКЕ

За привреднике. Земаљски суд у Бамбергу у своме кривичном одељењу, донео је одлуку, која је интересантна за одгајиваче голубова. Неки економ продаде једноме четири пара голубова-писмоносеца, а овај их продаде трећем. Голубови долете своје првоме газди, но он их по други пут прода. Због тога буде оптужен за *угају*.

Поротни суд у Форххајму ослободи оптуженога, јер се псиштом сведока доказало, да је *обичај* у Форххајму и околини, да се голубови могу понова продати, ако опет долете своје газди. Суд у Бамбергу, у другом степену, ослободио је такођер оптуженога, но не на основу обичаја, него са разлога, да је оптужени био у *правној заблуди*.

* * *

Зимњи и летњи горњи капут. Правни значај и судско схватање о потреби поменутих хаљина знатно се разликује. Сви немачки сулови једног су мишљења о томе, да је зимњи горњи капут према климатним односима неопходно потребан део одела и зато не одобравају, да се при забранама узима у попис. Друкчије је схватање о летњој горњој хаљини. Ово дана судило је 9. одељење берлинског земаљског суда и решило је, да летњи горњи капут није одело, без кога се не би могло бити и да на то питање не утиче ништа ни навика дужнигова ни његов положај у друштву.

* * *

Посланички имунитет. Против неколико посланика аустријског царевинског већа били су одређени претреси због штампарских кривица и увреде части. Дан претреса пао је после обнародованог царског решења о сазиву парламента, али пре његовог састанка. Посланици као тужени, бранили су се својим имунитетом, тврдећи, да он почиње са даном сазива парламента. Томе се мишљењу придружио и судија (VIII. средњег суда). Државни тужилац изјавио је призив против оваког схватања и виши је суд пресудио, да имунитет почиње од дана састанка парламента, а не од његовог сазива.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ И УПИС У ЧЛАНСТВО УДРУЖЕЊА

Са 1. Јулом ступилисмо у друго полгође и зато молимо све претплатнике, да одмах обнове претплату.

Оне другове наше, који се још нису уписали за *редовне чланове удружења*, молимо, да то одмах учине, јер је удружење, поред осталих својих задаћа, позвано, да заступа и интересе адвокатскога реда. Годишњи је улог за њих 24 динара.

Све остале правнике у Србији позивамо и молимо да се упишу за *ванредне чланове удружења*, а годишњи је улог 16 динара.

Правозаступници и правници ван Србије могу такође бити чланови удружења и ми их најусрдније позивамо, да се у чланство упишу. Годишњи улог за њих износи 20 франака у злату или 20 круна.

Сви чланови удружења, редовни или ванредни, у Србије или ван Србије, добијају бесилатно орган друштвени „Бранич“, као и друга издања друштвена по нижој цени.

„Бранич“ излази 1. и 16. сваког месеца, у свескама од 2 до 2 $\frac{1}{2}$ табака.

Претплата за нечланове стаје:

У Србији:	Ван Србије:
На годину 15 дин.	Годишње . . . 20 фр. или круна
„ пола године 8 „	Полугодишње 10 „ „ „
„ четврт године 4 „	

Улоге и претплату у Београду прима благајник друштвени г. Димитрије Тадић, правозаступник, а у унутрашњости примају друштвени повереници.

Све поште у Србији и ван Србије примају претплату на наш лист.

Улози и претплата из места ван Србије, може се најподесније шијати упутницом.

О Д Б О Р

Удружења јавних правозаступника у Србији.